

Archeologienota: De ontwikkeling aan de Kapellestraat te Aartselaar

Vanessa Vander Ginst
Julie Van Roy

Tienen, 2020
Studiebureau Archeologie bvba

Archeologienota: De ontwikkeling aan de Kapellestraat te Aartselaar

**Vanessa Vander Ginst
Julie Van Roy**

**Tienen, 2020
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeologienota: De ontwikkeling aan de Kapellestraat te Aartselaar
--

Initiatiefnemer:	DCA nv
Projectleiding:	Annelies De Raymaeker & Vanessa Vander Ginst
Erkend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst, Julie Van Roy
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2020, Studiebureau Archeologie bvba

Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode:	2020J301
Aanleiding:	De archeologienota werd opgemaakt voor de geplande ontwikkeling aan de Kapellestraat te Aartselaar. Het projectgebied omvat een oppervlakte van ca. 4318 m ² . Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de perceelsoppervlakte 3000 m ² of meer bedraagt en de totale oppervlakte van de geplande werken 1000 m ² of meer bedraagt. (Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).
Erkend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst OE/ERK/Archeoloog/2015/00030 Studiebureau Archeologie bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Locatie:	Aartselaar Kapellestraat, ns. 83, 85, 87 en 89 (fig. 1.1 en 1.2) Bounding box: punt 1: x = 113 779, y = 162 549 punt 2: x = 114 121, y = 162 809 Gemeente Aartselaar, Afdeling 1, Sectie C, percelen 265X4, 266P2, 266W2 en 266S2.
Relevante termen: ¹⁹	Bureauonderzoek, dorpskern, bebouwing
Bebouwde zones:	Het projectgebied is grotendeels bebouwd (zie beschrijving huidige situatie).

¹⁹ Thesaurus: <https://inventaris.onroerendergoed.be/thesaurus>

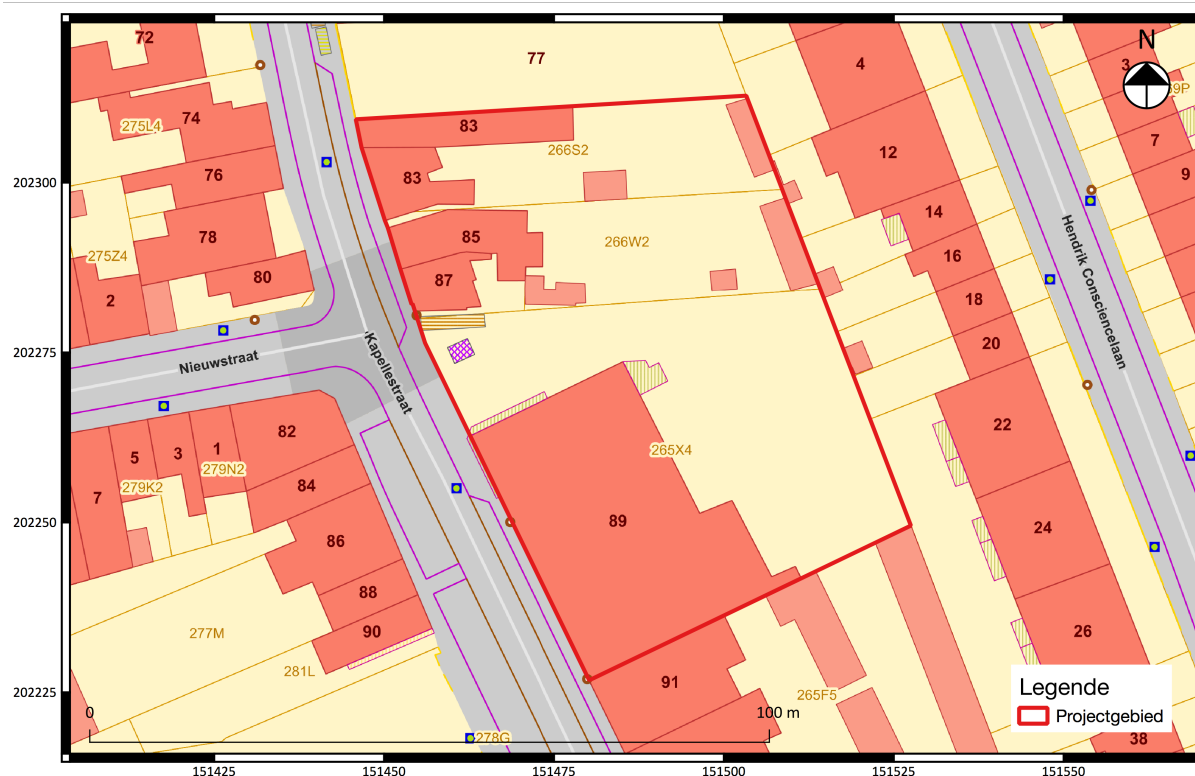

Fig. 2.1: Uittreksel uit het kadasterplan met aanduiding van het projectgebied (©CADGIS).

Fig. 2.2: Detail uit een luchtfoto van 2019 met aanduiding van het projectgebied.

2.2 Gemotiveerd advies

Aan de Kapellestraat is de bouw van enkele appartementsgebouwen gepland. De gebouwen zullen van een kelder worden voorzien, wat een verstoring impliceert tot ca. 3 m onder het maaiveld. De overige verstoringsdieptes zijn: riolering ca. 100 cm -mv, infiltratie ca. 150 cm -mv, wegenis ca. 50 cm -mv en garageboxen ca. 30 cm -mv.

De verwachting voor het aantreffen van (*in situ* bewaarde) artefactenvindplaatsen uit de steentijd (jagers-verzamelaars) is laag. Resten van kampplaatsen en activiteitenzones uit die periode worden (noord)oostelijker verwacht ter hoogte van de valleien rond de kleibeek, de Pannebosbeek en de Grote Struisbeek. Aangezien er op relatief korte afstand van het projectgebied aantrekkelijkere locaties in het landschap aanwezig zijn, is de kans groot dat aan deze plaatsen de voorkeur werd gegeven.

Het potentieel voor sites met grondsporen is louter op basis van het bureauonderzoek moeilijk in te schatten. De CAI bevat enkel verwijzingen naar historische gebouwen (kapellen, hoeves, ...) en er vond nog geen archeologisch onderzoek in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied plaats. Historisch kaartmateriaal toonde aan dat het centrum van Aartselaar zich oorspronkelijk rond de Sint-Leonarduskerk ontwikkelde en dat het projectgebied buiten de dorpskom viel. Tegenover het terrein was wel een 18de-eeuwse hoeve gelegen. Het projectgebied zelf bleef onbebouwd tot in de 19de eeuw. Op de Popp-kaart zijn twee woningen centraal op het terrein aanwezig. Pas vanaf de 20ste eeuw werden er meerdere woningen langs de Kapellestraat gebouwd, maar de zone van de Delhaize bleef grotendeels leeg tot het einde van de 20ste eeuw. Het is niet duidelijk welke impact deze bebouwing op de bodem heeft gehad. De huidige woningen aan nr. 83, 85 en 87 zijn onderkelderd, al zijn de exacte afmetingen van de kelders niet gekend. Het is eveneens niet volledig uit te sluiten dat er nog sporen uit oudere periodes aanwezig zijn.

Voor het opsporen van grondsporensites zonder complexe verticale stratigrafie is een proefsleuvenonderzoek de meest aangewezen methode. Tegelijkertijd kunnen aanwezige verstoringen en kelders in kaart worden gebracht. Er wordt de voorkeur gegeven aan sleuven boven boringen, aangezien deze een beter ruimtelijk overzicht van de mogelijke verstoringen bieden. Gezien de complexe recente geschiedenis van het terrein zouden er te veel boringen geplaatst moeten worden om alle verstoringen in kaart te brengen. Het volledige terrein wordt geselecteerd voor **vervolgonderzoek** (ca. 4318 m²), dat gefaseerd zal worden uitgevoerd volgens de fasering van de geplande werken. In **fase 1** komt een oppervlakte van **2630 m²** aan bod en nadien in **fase 2** worden de overige **1688 m²** onderzocht.

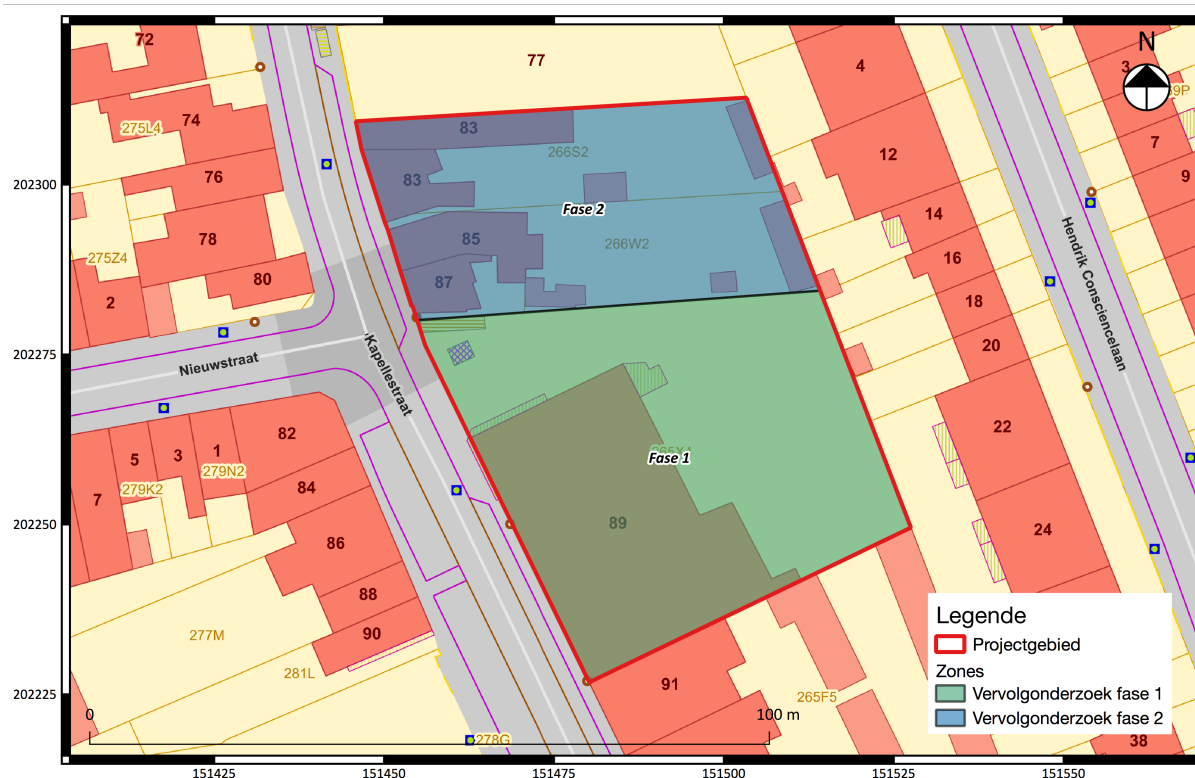

Fig. 2.3: Synthesekaart met zone verder onderzoek.

2.3 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.3.1 Aanleiding van het vooronderzoek

De geplande werken vallen binnen een aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen. Er worden appartementen met bijhorende parkeergelegenheid en groenaanleg voorzien.

2.3.2 Resultaten van het bureauonderzoek

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het projectgebied zich buiten de historische woonkernen bevindt. Ter hoogte van het projectgebied zijn vanaf de nieuwe tijd landbouwgronden aanwezig tegenover de historische Palmboomhoeve. Gegevens over oudere periodes ontbreken en er gebeurde tot op heden nauwelijks archeologisch onderzoek in de directe omgeving. Landschappelijk gezien ligt het terrein echter niet gunstig voor de aanwezigheid van jager-verzamelaars.

De recentere geschiedenis van het terrein heeft echter mogelijk voor een slechte bewaring van het bodemarchief gezorgd. Er is kleinschalige bebouwing weergegeven op de Popp-kaart (1842-1879) en vanaf de 20ste eeuw worden er huizen langs de straatkant gebouwd. Een deel van de huizen die er momenteel staan zijn echter veel recenter en gaan terug tot de 2de helft van de 20ste eeuw. Deze gebouwen zijn allemaal (deels) onderkelderd. De zone van fase 1 is volledig ingenomen door een gesloten Delhaize met geasfalteerde parking.

2.3.3 Onderzoeksmethode en –strategie

De keuzes van de methodes voor verder vooronderzoek en het wel of niet uitvoeren van deze onderzoeken worden gebaseerd op volgende vier criteria:

- 1° Is het MOGELIJK om deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?
- 2° Is het NUTTIG om deze methode toe te passen op dit terrein?
- 3° Is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief om de methode toe te passen op het terrein?
- 4° Is het NOODZAKELIJK om deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

In eerste instantie wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Mogelijk	Nuttig en noodzakelijk	Motivering
Geofysisch onderzoek	Nee	Nee	Geofysisch onderzoek is niet aangewezen, omdat vooral grote en specifieke sporen opgemerkt worden tijdens dit soort onderzoek. Kleinere sporen, die mogelijk deel uit maken van een plattegrond worden al sneller niet opgemerkt. Uit de bureaustudie komen geen aanwijzingen naar voren dat het projectgebied grote en/of specifieke sporen zou bevatten. Behalve het feit dat kleinere sporen mogelijks niet opgemerkt worden, levert deze methode ook geen gegevens over de chronologie van eventueel gedetecteerde fenomenen. Na de uitvoering van geofysisch onderzoek dient bovendien steeds verder onderzoek met ingreep in de bodem te worden uitgevoerd om de aard van de aangetroffen anomalieën te verifiëren. Dergelijk onderzoek is kosten-batengewijs niet te verantwoorden voor het huidige project.
Veldkartering	Nee	Nee	Er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een steentijd artefactenvindplaats. Bovendien is een groot deel van het projectgebied bebouwd of verhard waardoor veldkartering onmogelijk is. De onverharde delen van het terrein zijn in gebruik als tuin.

Landschappelijk booronderzoek	Nee	Nee	De verwachting voor het aantreffen van (<i>in situ</i> bewaarde) artefactenvindplaatsen uit de steentijd (jagers-verzamelaars) is laag. Een apart prospectietraject voor het opsporen van dergelijke vindplaatsen is bijgevolg niet nuttig/noodzakelijk. De aardkundige (lithostratigrafische) opbouw van het terrein kan tijdens vooronderzoek met ingreep in de bodem (proefsleuvenonderzoek) op een meer efficiënte wijze worden geregistreerd waardoor meer accurate resultaten m.b.t de bodemkundige gesteldheid van het terrein worden verkregen. Er worden gezien de geschiedenis van het terrein ook verstoringen verwacht. Deze kunnen beter in kaart gebracht worden via sleuven, aangezien dit een beter ruimtelijk overzicht biedt. Aan de hand van boringen kunnen enkel puntopnamen worden gemaakt, die bij dergelijke complexe terreinen niet over grote oppervlakte kunnen worden geëxtrapoleerd.
Landschappelijke profielputten	Nee	Nee	Idem landschappelijk bodemonderzoek.

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden van vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Mogelijk	Nuttig en noodzakelijk	Motivering
Verkennd archeologisch booronderzoek	Nee	Nee	Tijdens het bureauonderzoek kwamen er geen concrete elementen aan het licht die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een <i>in situ</i> bewaarde prehistorische artefactensite. Een onderzoek door middel van verkennd archeologisch booronderzoek zou binnen dit project enkel een meerkost en onnodige verstoring van de bodemopbouw betekenen.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Nee	Nee	Tijdens het bureauonderzoek kwamen er geen concrete elementen aan het licht die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een <i>in situ</i> bewaarde prehistorische artefactensite. Een onderzoek door middel van waarderend archeologisch booronderzoek zou binnen dit project enkel een meerkost en onnodige verstoring van de bodemopbouw betekenen.

Proefputten in functie van steentijd artefactensites	Nee	Nee	Tijdens het bureauonderzoek kwamen er geen concrete elementen aan het licht die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van een in situ bewaarde prehistorische artefactensite. Een onderzoek door middel van proefputten (in functie van steentijd artefactensites) zou binnen dit project enkel een meerkost en onnodige versterking van de bodemopbouw betekenen.
Proefsleuven en/of proefputten	Ja (na sloop)	Ja	Deze onderzoekstechniek biedt een beter ruimtelijk overzicht dan de voorgaande onderzoekstechnieken. Aangezien er geen complexe verticale stratigrafie wordt verwacht, is een proefsleuvenonderzoek aangewezen. Deze methode kan eventuele grondsporen aan het licht brengen, alsook inzicht geven in de eventueel aanwezige archeologische niveaus. Om een uitspraak te kunnen doen over de totaliteit van het projectgebied, is het nodig een groter percentage van het terrein te onderzoeken (12,5%). Hoewel dit resulteert in een grotere schadelijke impact op het bodemarchief, is deze techniek niet overdreven destructief. Verder onderzoek aan de hand van proefsleuven is noodzakelijk om de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein te bevestigen, tegelijkertijd kan er aandacht besteed worden aan de bodemopbouw (lokaliseren verstoringen).

Op basis van bovenstaande afwegingen wordt een **vervolgonderzoek in uitgesteld traject voorgesteld**, dat bestaat uit proefsleuven over het volledige projectgebied. Het onderzoek kan echter pas doorgaan wanneer het volledige terrein ontdaan is van alle bebouwing, verharding en niet te behouden hogere begroeiing. Aangezien de diepte van het archeologisch vlak niet gekend is, mag de begroeiing enkel bovengronds verwijderd worden. Er mag niet ontstronkt of gefreesd worden. Ook de sloop mag enkel bovengronds gebeuren. Ondergrondse massieven (bv. kelders onder de woningen) dienen te blijven zitten, zodat deze tijdens het vooronderzoek mee door de archeoloog geregistreerd kunnen worden.

2.4 Timing en fasering van de werken

De voorziene fasering van de werken ziet er uit als volgt:

- Start fase 1 (gebouw C en D): lente 2021 (afhankelijk van datum ontvangst omgevingsvergunning en bereiken 30% voorverkoop). → Oplevering fase 1: 300 werkdagen na start (vermoedelijk winter 2022)
- Start fase 2: 60 dagen na oplevering fase 1 (vermoedelijk lente 2022) → Oplevering fase 2: 300 werkdagen na start fase 2 (vermoedelijk winter 2024)

Het archeologisch vooronderzoek zal op twee momenten doorgaan. Bij de start van fase 1 zullen de gebouwen en verhardingen in de zone van de Delhaize worden gesloopt. Na de sloop kan dan het proefsleuvenonderzoek op dit deel van het terrein worden uitgevoerd. Aan de gebouwen van fase 2 wordt op dit moment nog niet geraakt, waardoor het niet mogelijk is om hier ook al sleuven aan te leggen. Pas bij aanvang van fase 2 zal de bebouwing en begroeiing in de zone van fase 2 (Kapellestraat 83, 85 en 87) worden verwijderd. Hierna kan het archeologisch onderzoek in deze zone doorgaan. Er wordt na het vooronderzoek voor elke fase een aparte nota ingediend met de resultaten van het vooronderzoek en een programma van maatregelen voor een opgraving, behoud *in situ* of vrijgave.

2.5 Onderzoekstechnieken proefsleuven

2.5.1 Onderzoeksdoel en vraagstelling

De doelstelling van een vooronderzoek met ingreep in de bodem is nagaan of er archeologische niveaus aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte deze voorkomen. Op deze manier zal het mogelijk zijn om in te schatten in welke mate de geplande werken een verstorende impact zullen hebben. Verder dient het vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraak te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en of er een mogelijkheid tot kennisvermeerdering bestaat.

Kan vooronderzoek met ingreep in de bodem bijkomende informatie aanleveren die het mogelijk zal maken de hypothesen gebaseerd op het bureauonderzoek te bevestigen, te verfijnen of bij te sturen? Hiermee wordt bedoeld dat gegevens gegenereerd kunnen worden met betrekking tot:

- De opbouw van de ondergrond
- De aan- of afwezigheid van intacte bodems
- De graad van verstoring van de oorspronkelijke bodem
- De verwachte periode en aard van een eventuele site

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?
- Hoe is de bodem opgebouwd? Welke horizonten kunnen herkend worden?
- Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?
- Wat is de omvang en de begrenzing van deze archeologische sites?
- Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige archeologische sites?
- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?
- Kan er een link gelegd worden tussen de aangetroffen site(s) en de sites die in het verleden reeds in de omgeving werden onderzocht?
- Aan welk type context kunnen de sporen toegewezen worden (bijvoorbeeld: nederzetting, funerair, ...)? Is er een verband met de bebouwing die op de historische kaarten is weergegeven?

Het vooronderzoek in zijn geheel kan als volledig worden beschouwd als er voldoende informatie werd gegenereerd om:

- Een te bekrachtigen nota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft.
- Een te bekrachtigen nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft.
- Een te bekrachtigen nota op te maken die de (on)mogelijkheid voor een behoud in situ staft en een plan van aanpak hiervoor biedt.

De onderzoeksmethode beslaat een oppervlakte van ca. 4318 m², zoals die is afgebakend op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek. De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en bijkomende onderzoeksvragen beantwoord zijn.

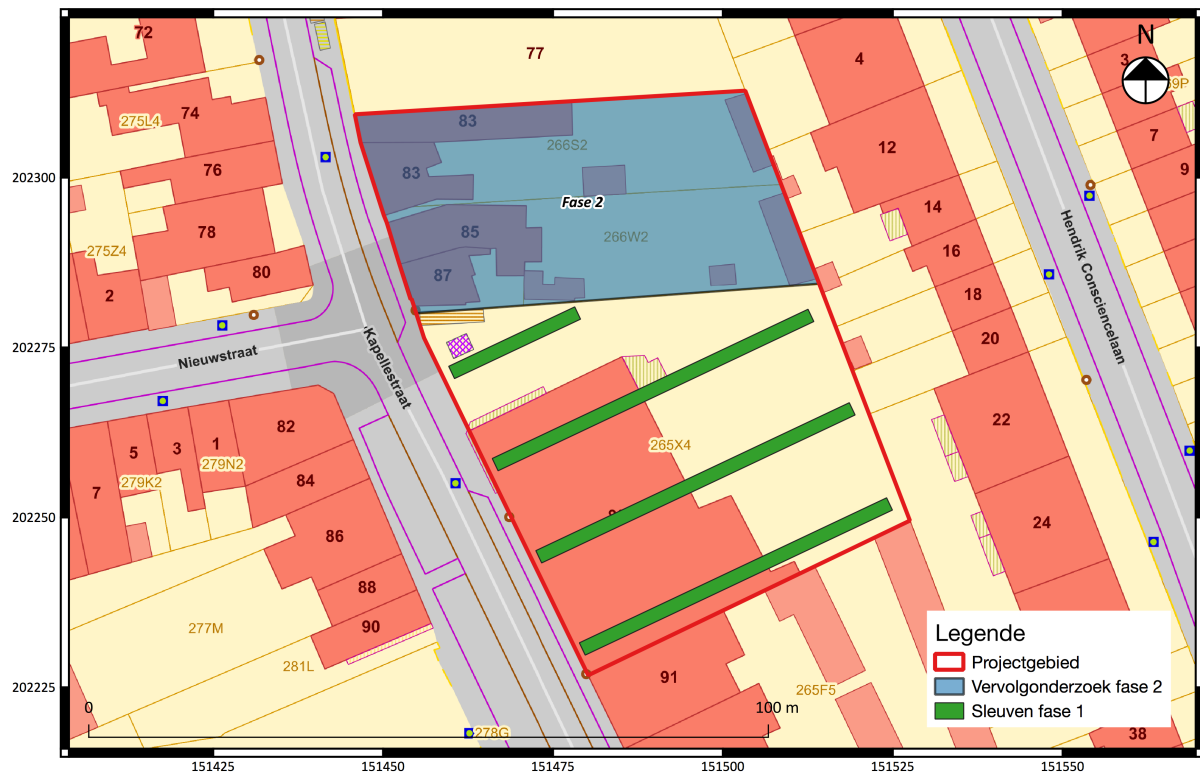
2.5.2 Onderzoekstechnieken proefsleuven fase 1

De sleuven worden aangelegd volgens de Code van Goede Praktijk (versie 4.0) hoofdstuk 8.6. Het betreft een site zonder complexe verticale stratigrafie.

De aanlegdiepte van de proefsleuven wordt tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider op basis van de vraagstelling en de onderzoeksdoelen. Ook de inplanting van kijkvensters wordt tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider. De locatie van kijkvensters staat in functie tot de densiteit en aard van de aanwezige bodemsporen.

De proefsleuven hebben een breedte van 2 m en worden met een zuidwest-noordoost oriëntatie aangelegd. Dit is de beste oriëntatie om de overgang naar de mogelijk historisch bebouwde zone aan de Kapellestraat in kaart te brengen. De proefsleuven worden aangelegd in een vast grid. Het betreft parallelle raaien van ononderbroken proefsleuven met een maximale tussenafstand van 15 m ten opzichte van elkaar, gerekend vanuit de centrale lengte-as van de sleuven.

Door middel van proefsleuven wordt 10% van het onderzoeksareaal onderzocht. De oppervlakte van de kijkvensters bedraagt 2,5%. Indien een archeologische site wordt aangetroffen, worden extra proefsleuven en/of kijkvensters gegraven om een afbakening van de site te bekomen. Kijkvensters worden ook gegraven om schijnbaar lege zones te controleren.

proefsleuven en/of kijkvensters gegraven om een afbakening van de site te bekomen. Kijkvensters worden ook gegraven om schijnbaar lege zones te controleren.

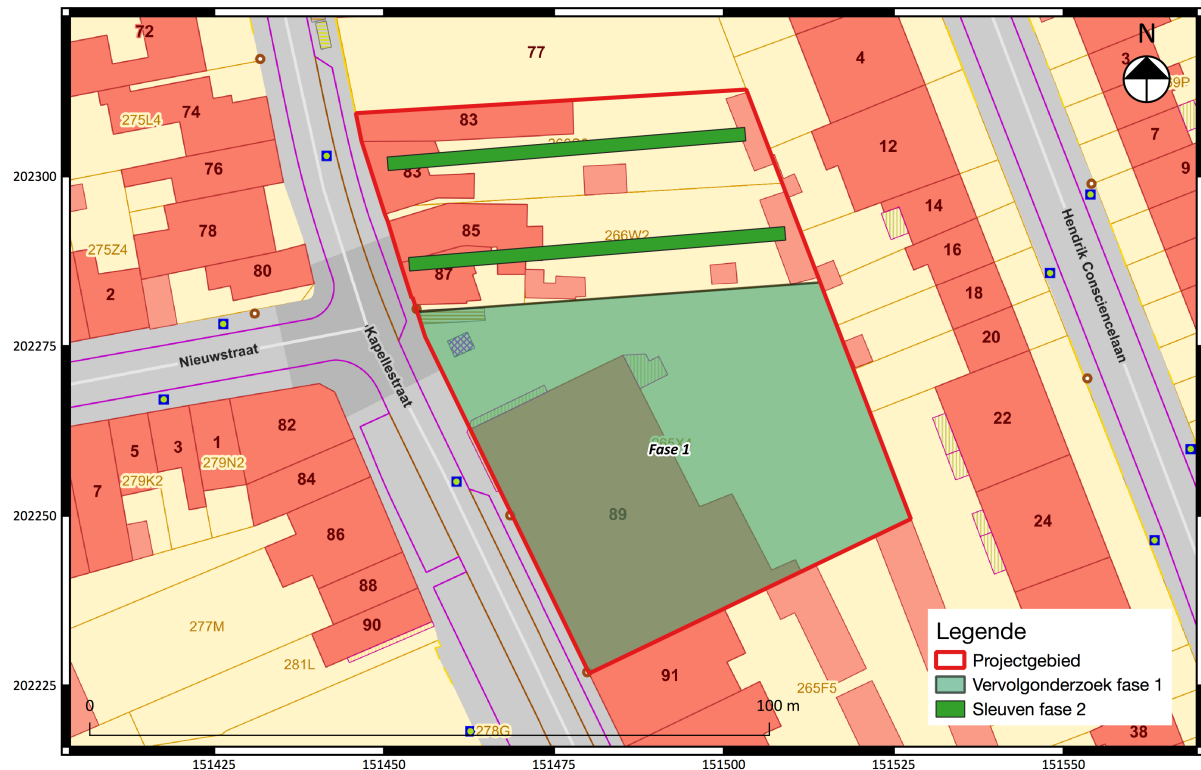

Fig. 2.5: Voorstel inplanting proefsleuven fase 2.

2.6 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er worden geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien. Afwijkingen t.o.v. de vooropgestelde bepalingen in dit programma van maatregelen en/of de Code van Goede Praktijk dienen te worden gemotiveerd in het verslag van resultaten bij de nota.

2.7 Noodzakelijke maatregelen voor de bescherming van archeologisch erfgoed

Voorafgaand aan het archeologisch veldwerk dienen:

- De niet behoudenswaardige bomen te worden gerooid, zonder ontstronking.
- De aanwezige gebouwen (die niet worden behouden) te worden gesloopt tot op maaiveldniveau. Ondergrondse massieven (bv. kelders) mogen niet verwijderd worden.

Tijdens het archeologisch veldwerk (proefsleuvenonderzoek) worden hinderende boomstronken en gebouwfunderingen (van na WO II) onder begeleiding van de archeoloog machinaal verwijderd. Indien er twijfel bestaat over de ouderdom van de funderingen worden deze niet verwijderd tijdens het proefsleuvenonderzoek.